

Indledning.

Musik er en gave til os mennesker, og noget vi ikke kan leve foruden. Musik skaber glæde og fællesskab. Allerede i mors mave begynder musikken. Barnet fornemmer moderens hjerteslag - pulsen. Omkring uge 20 er barnets hørelse udviklet og det kan registrere lyde, især moderens stemme. Derfor er der megen ide´ i at synge for sit ufødte barn - eller spille musik - og dermed lægge grunden til barnets musikalske sansning. (Marstal 2008 s.27)

Som barn kunne jeg i timevis fascineres af min venindes klaverspil. Fingrene der dansede over tangenterne, og tonerne der blev til musik, gjorde noget ved mig og fik mig til at ønske, at det var mig der kunne spille sådan. Musik gør noget ved os – rører noget i os. Det er meget tydeligt at se hos børn. Sæt en cd på eller sæt dig ned og syng, så er de med - med levende øjne og kroppe i bevægelse. Og der i nærværet vokser glæden frem – glæden over livet, over sig selv og over hinanden.

Danske børn tilbringer en stor del af deres dagligdag i daginstitution, derfor har pædagoger et medansvar for børns møde med musik og sang. Hanne Eir og Gitte Gregersen skriver i deres bog *”Musikken spiller en rolle”* at *”et barn, der socialt set fungerer godt i en gruppe, er et barn der har det godt med sig selv”*. Der stilles i dag store krav til børn om at kunne agere i mange forskellige kontekster og indgå i relationer og sociale samspil. Jeg er blevet nysgerrig på om musik, leg og bevægelse kan være med til at give det enkelte barn mere tro på sig selv og eget værd, og give dem større glæde i hverdagen - noget de kan sætte i spil i det sociale fællesskab. Jeg vil derfor prøve at belyse og finde svar på følgende:

Problemformulering.

Hvordan kan et pædagogisk tilrettelagt forløb med leg, musik og bevægelse, styrke og støtte børns glæde og selvværd?

Afgrænsning og metodevalg

Mit udgangspunkt er mit daglige arbejde i en almindelig børnehave. Jeg har lavet et praktisk rytmikforløb, som jeg vil forsøge at koble med Sterns teori om RIG og Howard Gardners intelligenteori. Jeg vil i opgaven også kort komme ind på Flow.

Selvværd og selvtillid

Selvværd: *”Følelse af at være værdsat som den person man er, og af at man har ret til at være den person man er”* (Madsen 2003 s.27) *”Selvværd er fundamentet i vores selvopfattelse.”* (Svarre 2008 s.8) og som sådan er selvværd noget af det vigtigste børn – og voksne – kan have. Selvværdet styrkes gennem anerkendelse og nærvær, så barnet føler sig set og hørt som den person han eller hun er. Ved gennem hele ens fremtræden at fortælle barnet: du er værdifuld for mig og jeg kan lide dig bare fordi du er. Selvværd handler om at **være** og foregår på det indre plan, men udvikles i relation med andre. Børn med selvværd er børn der trives og er glade.

Selvtillid: *”Troen på at man kan noget og kan klare de udfordringer der stilles til én”.* (Madsen 2003 s. 27) Selvtilliden styrkes ved at blive rost for noget man har præsteret. Handler om noget at **gøre** og foregår på det ydre plan.

De to begreber er væsensforskellige, men går hånd i hånd og kan ikke adskilles. Dan Svarre sammenligner i sin bog de to med at bygge et hus. Fundamentet – selvværdet, skal være godt og solidt for at der kan bygges et hus – selvtillid, på det. (Svarre 2008)

Rytmikforløbet.

Jeg valgte 9 børn fra børnehavens mellemgruppe dvs. børnene var 4-5 år til mit rytmikforløb som løb over 6 gange. Formålet med rytmikforløbet var først og fremmest, at vi skulle have det sjovt sammen og opleve glæden ved det musikalske samvær. Men også at øve rytmer og koncentration, at lytte, at bruge fantasi og komme med ideer, at synge nye sange, prøve at spille på tromme/rasle og dermed selv lave musik. (Vi brugte hjemmelavede rasler, og kasser og spande som trommer)

Hver rytmikformiddag forløb nogenlunde sådan:

Start sang: Hej med dig

Kendt bevægelsessang: Først den ene vej og så den anden vej

Navnesang: Tommelfingermelodi, hvor de selv synger ”her er jeg”

Trommeleg

Stopdans (Ikke som konkurrence, alle får lov at bestemme et stop)

Sangleg med ærteposer: Balder

Fantasirejse til Afrika med forskellige dyresange

Afslapning hvor vi lytter til eventyr

Rime remse: Farmors hus

Slutsang: Det var sidste stop

Børn og musik

Allerede Platon vidste at musik er godt for barnet og udtalte: *"rytme og vellyd mere end noget andet formår at trænge ind i barnesjælen og præge den og styrke det ædle i barnets karakter og højne dets sind."* (Marstal 2008 s.22)

Alle er født med musikalske potentialer, der skal stimuleres for at kunne gro og udvikles. Inge Marstal skriver i sin bog "Barnet og musikken": *Et barn der har fået stimuleret og udviklet sit musikalske potentiale, vil formentlig være i besiddelse af et større og mere nuanceret udtryksregister, og en mere differentieret kontakt til både egne og andres følelser.*" (s.18) Børn har brug for input og inspiration fra nærværende voksne, der sammen med dem vil lege med det musikalske udtryk, og derved skabe en grobund for glæden ved musik og musikalsk samvær, som kan vare livet igennem. Børn lærer med kroppen og opfatter verden og sig selv gennem alle sanser. *"Al barnets selverfaring sker med udgangspunkt i kroppen."* (Marstal 2008 s.55) Barnet "taler" med kroppen længe før det verbale sprog udvikles. Kroppen husker de følelsesmæssige samspil og erfaringer barnet har fået - også de musikalske - og det kan få stor betydning for senere lyst til musik og sang.

Musik kaldes ofte følelsernes sprog, hvor vi også kan udtrykke de følelser som er svære at sætte ord på. I leg, musik og bevægelse kan barnet bearbejde og udtrykke sine tanker og følelser - kan *"komme i kontakt med og udtrykke sit indre liv – sanser, følelser, fantasi og kreative indfald"* (Meldgaard 2001) *"At synge er en nuanceret måde at udtrykke følelser på"*. (Marstal 2008 s.36) Børn synger når de gynger, når de går, når de leger, når de tegner osv. Som voksne kender vi også

til at nynne når vi er glade, ofte uden vi tænker over det. At synge og spille sammen skaber glæde og nærvær, og giver os en følelse af at høre til i et fællesskab. ”Sang er altså en måde at kommunikere på, en måde at være sammen på og en måde at forstå sig selv og hinanden på”. (Kirk 2009 s.184)

Selvets udvikling

Daniel Stern, amerikansk psykoanalytiker og spædbarnsforsker, har været med til at præge vor tids syn på det spæde barn, som et socialt og følelsesmæssigt fungerende menneske, der er kompetent til at indgå og være aktiv del af et socialt samspil allerede ved fødslen. Det er igennem det samspil barnet danner og udvikler sig selv. Det er ikke kun i barndommen dette sker, men gennem hele livet. Hans teorier handler om hvordan barnets gryende selv i følelsesmæssigt samspil og relation med nærmeste omsorgspersoner, udvikles til selvopfattelser, en bærbar og stabil kerne, identitet og selvværd. Der er ingen udvikling uden relation.

I denne opgave vil jeg trække Sterns teori om RIG'er frem. (RIG: repræsentationer af interaktioner der er blevet generaliseret, som han selv i forordet til ”spædbarnets interpersonelle verden” oversætter til ”måder at være sammen på.” Stern 2000 s. 16) Barnet husker de oplevede samspil med moderen og disse vil efterhånden generaliseres til en gennemsnitlig oplevelse af samværet med moderen. Dvs. barnet gemmer og husker de samspil – interaktioner - det har været i og disse erindringer/interaktive erfaringer arkiveres og systematiseres – RIG. Det er ikke noget der kommer udefra, men konstrueres indefra fra selv-oplevelsen af at være sammen med en anden. Alt afhængig af de samspil barnet har været i, kan de dannede RIG'er være positive eller negative. RIG'er er et dynamisk begreb – nye erfaringer med interpersonelle samspil kan ændre RIG'er – og skabe nye RIG'er. Positive RIG'er er med til at udvikle positiv selvopfattelse og selvværd.

De mange intelligenser

Howard Gardner, amerikansk psykolog, er med sin teori om de mange intelligenser gået imod den fremherskende opfattelse af begrebet intelligens alene som logisk-matematisk. På trods af kritik har hans teori vundet indpas i mange danske daginstitutioner, fordi det åbner op for et meget mere nuanceret og optimistisk udviklingssyn på børn og deres muligheder. Han mener, at alle mennesker

besidder alle intelligenserne, men nogle dominerer mere end andre. Gennem fokus på stærke sider, kan de svagere styrkes. Jo flere intelligensområder der arbejder sammen i en problemløsning, jo mere avanceret og kreativ bliver resultatet. (Meldgaard 2001) Oprindeligt opererede Gardner med 7 intelligenser, men har siden føjet 2 til som jeg ikke vil tage med her.

- Sprog: forståelse og brug af det verbale sprogs mange nuancer.
- Musik: evne til at opfatte og tilegne sig det musikalske sprog og den musikalske udtryksform.
- Logisk-matematisk: forståelse af tallenes og matematikkens sprog, evne til at tænke abstrakt og i sekvenser og relationer og til at erkende og løse problemopgaver.
- Rumlig/spatiel: forståelse af det rumlige sprog, fx et maleri, at kunne opfatte og genskabe perceptioner, fx en tegning, samt at have nemt ved at orientere sig på et kort eller i landskabet og at finde vej, fx i en stor bygning eller i en by.
- Krops-kinæstetisk: forståelse af kroppens differentierede udtryksmuligheder og –former, fingernemhed.
- Social/interpersonel: Differentieret opmærksomhed og social forståelse, dvs. evne til at opfatte og forstå andre menneskers adfærd, intentioner og motivationer.
- Personlig/intrapersonel: selvforståelse, dvs. evne til at iagttage, genkende, forstå og bearbejde egne følelser og tilstande.(Marstal 2008 s.112-113)

Min rolle som pædagog

Hvis jeg vælger at anlægge en relationistisk tilgang og syn på børn i pædagogisk sammenhæng som jeg møder den hos Stern, kræver det, at jeg tør kigge på mig selv, og se på hvad det er jeg bidrager med i relationen. Børns selvværd bygges op af alle de små øjeblikke, hvor det bliver set og hørt som et unikt og ligeværdigt menneske. Når vi laver rytmik er det derfor vigtigt, at jeg er nærværende og til stede i det vi laver. Jeg skal turde øjenkontakten, så børnene føler sig set. Derfor sidder vi ofte i rundkreds, så vi alle kan se hinanden. Når vi synger navnesangen, kan jeg næsten se hvordan børnene vokser indeni, når deres navn bliver nævnt. Og når de selv tør synge ”her er jeg” så har både selvværdet og selvtilliden fået endnu en byggesten.

Det er vigtigt at gå med på børnenes ideer og fantasi, og måske lade musikken og legen tage en anden drejning end det jeg oprindeligt havde tænkt. Fx en af de første gange hvor vi legede vores fantasileg til Afrika, legede vi at det begyndte at regne. Jeg troede, at vi så kunne gå med paraply og hoppe over vandpytter, men én fik den ide, at vi alle skulle kravle i ly og sidde i vores telt under bordene. Det gjorde vi selvfølgelig! Eller en dag da vi legede stopdans, var der en af drengene der bestemte, at vi skulle være edderkopper når musikken stoppede. Det var vi så, og imens fik en af pigerne den ide, at vi samtidig kunne synge "lille Peter edderkop". Ved at gå med på børnenes initiativer og ideer viser jeg dem, at det de har at byde ind med, er vigtigt for mig, og at de betyder noget i vores fællesskab.

At få skabt glæde og begejstring ved det musikalske samvær, kan kun lykkes, hvis jeg også selv synes det er sjovt og har det godt. Jeg skal udvise engagement, og turde sætte mig selv i spil og bruge min stemme og krop i det musikalske samvær. For børnene er det ligegyldigt om jeg synger lidt falsk eller ikke spiller helt rigtig på trommen, for det børnene husker er stemningen og følelsen af glæde, nærvær og fællesskab. I mine dagbogsnotater har jeg flere gange skrevet at tiden bare var fløjet af sted. Vi glemte tiden og fortabte os i nuet, i glæden, i musikken, i bevægelsen, i legen, i hinanden og i os selv. Denne tilstand kaldes flow og har stor indflydelse på glæde og trivsel. I flow glemmer man tiden og sig selv og er fuldstændig fordybet og engageret i en aktivitet. "*Flow er et af livets naturlige rusmiddel*" (Kristensen og Andersen 2004 s.27) Glæde og begejstring smitter. En dag var der en af drengene, der ikke havde lyst til at være med. Han syntes det var kedeligt. Jeg sagde det var ok - han kunne bare sidde i sofaen og kigge på. Men der gik ikke lang tid før han måtte ud på gulvet og være med - måtte ud på gulvet og mærke musikken i kroppen og være en del af fællesskabet

I rytmikforløbet hvor vi både synger, spiller og bevæger os, arbejder flere af Gardners omtalte intelligensområder sammen. Fx når vi synger og danser "først den ene vej..." bruger vi både den sproglige – vi synger ordene, den rumlige – vi orienterer os i rummet mens vi bevæger os, den kropslige-kinæstetiske – vi bevæger kroppen og mærker rytmen, den musiske – vi følger melodien og tonehøjden, den sociale intelligens – vi samarbejder med hinanden når vi danser sammen, og den personlige – vi mærker os selv og glæden ved det musikalske samvær. Ved at medtænke de 7 intelligenser i et pædagogisk forløb udfoldes mangfoldigheden, og børn udfordres på alle sanser og intelligenser. Ingen af intelligenserne er bedre eller finere end andre, så på den måde kan børnene opleve sig forskellige men ligeværdige, og det styrker selvværdet.

Konklusion og perspektivering.

Der er ingen tvivl om at leg musik og bevægelse styrker børns glæde og selvværd. Men det kræver en engageret, nærværende og anerkendende voksen, som ikke er bange for at bruge sig selv. Jeg tror det er en af pædagogfagets kerneområder og måske også det sværeste – at vi hele tiden skal sætte os selv i spil. Vi skal altid have øje for vores egen rolle i samspillet med de mennesker, vi har med at gøre i vort daglige arbejde.

Jeg ser Sterns teori om RIGÈrs forandrings- og udviklingsmulighed, som et positivt og brugbart afsæt i mit arbejde med børn, fordi det giver mig en tro på at det kan nytte – at det er muligt at skabe lærings- og udviklingsprocesser, der over tid kan give barnet mere selvværd, og tro på at det er en del af et fællesskab, hvor det også har noget at byde ind med.

Howard Gardners teori om de mange intelligenser giver mig også en positiv indfaldsvinkel til børnene. Alle børn har nogle styrkesider og er gode til noget. Jeg ser hans teori som en inspiration og en huskeseddel til det pædagogiske arbejde - er vi kommet omkring de forskellige intelligenser – har vi fået det hele med. Jeg tror Gardner har været en af inspirationskilderne, da man udformede de pædagogiske læreplaner. Men jeg synes det er ærgerligt, at der i samfundet stadig lægges så stor vægt på børns matematisk-logisk kunnen, så når der skal spares er det de musiske, de kreative og bevægelsesfagene der står for skud. Selvom det faktisk gang på gang viser sig at børns indlæring ”højnes” ved at få mere af dem.

Det har været meget spændende at arbejde med denne opgave og det har givet stor inspiration til mit videre arbejde med musik og bevægelse i børnehaven. Og ikke kun tre kvarter en gang om ugen! Hvis man lægger mærke til det, så er der musik, sang, bevægelse og rytme alle steder hvor børn leger. Vel at mærke hvis man kan høre det, og ikke kun hører larm!